ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Emeritusprofessori Pertti Rannikko
Itä-Suomen yliopisto
20.10.2021

Viite: KAA 4/2020 vp

**LAUSUNTO SUDEN KANNANAHOIDOLLISEN METSÄSTYKSEN ALOITTAMISTA JA SUSIVAHINKOJEN ESTÄMISTÄ KOSKEVASTA KANSALAISALOITTEESTA**

Tulkitsen minulle esitetyn lausunnonantopyynnön niin, että minun pitäisi kommentoida kannanhoidollista metsästystä erityisesti siitä näkökulmasta, miten susi on mukana kansalaisten arjessa. Olen asunut perheeni kanssa 1980-luvun puolivälistä lähtien Itä-Suomessa syrjäisellä maaseudulla, jossa on ollut paljon susia. Olemme kasvattaneet vuosikymmenten aikana satoja lampaita ja kolme tytärtä sekä pitäneet myös miltei koko ajan koiraa. Sudet nousivat asuinalueellani keskeiseksi huolen ja keskustelun aiheeksi vuosituhannen alkuvuosina, kun ne aiheuttivat kotieläinvahinkoja ja koirien menetyksiä. Kiinnostuin susista tutkimusmielessä tajutessani, että pitkäaikainen asuminen ja eläminen susialueella mahdollistaa sellaisen tutkimustiedon saamisen, joka ei muuten olisi mahdollista. Aloin tehdä autoetnografisesti painottunutta tutkimusta, jossa olen selvittänyt, miten susi on läsnä asuinympäristöni arjessa, ja miten ihmiset suhtatuvat susiin. Näihin omakohtaisiin havaintoihini olen yhdistänyt muiden tutkimusten tuloksia sekä susia koskevaa ajankohtaista keskustelua. Erityisesti olen tutkinut suden salametsästyksen paikallista hyväksyntää.

**Susiongelma kärjistyy**

Suteen suhtautumiseen vaikuttaa edelleen se, että sutta pidettiin vuosisatojen ajan vahinkoeläimenä, josta maksettiin tapporahaa. Luonnonsuojeluaatteen läpimurron myötä susi rauhoitettiin poronhoitoalueen ulkopuolella vuonna 1973 annetulla asetuksella. Suojelun vakiintuessa alkoi esiintyä huolestuneita kannanottoja susien lisääntymisestä, kun sudet aiheuttivat kotieläinvahinkoja ja koirien menetyksiä. Suomessa oli vallalla yhtä aikaa sekä susimyönteinen että susivastainen asenneilmapiiri. Suomen liityttyä EU:hun vuonna 1995 sudensuojelun säännökset ja valvonta tiukkenivat. Seuraukset olivat yllättävät: susien määrä Suomessa romahti vuosina 2005–2010. Ilmiölle ei löydetty muuta selitystä kuin salametsästyksen yleistyminen.

Myös tutkimusalueellani alkoi susia olla 1990-luvulla niin paljon, että ne alkoivat aiheuttaa vahinkoa. Sudet eivät kuitenkaan herättäneet huolta joka vuosi vaan ajoittain. Vuodesta 2003 tuli käännevaihe tutkimusalueen ja lähiympäristön ihmisten suhtautumisessa susiin. Susista tuli keskeinen paikallinen keskustelunaihe. Syyskuussa sudet tappoivat parin viikon aikana ainakin viisi koiraa ja kaksi vasikkaa. Poikkeuksellisen vahva susikanta pelotti koiranomistajia, sekä marjastajia ja muita luonnossa liikkujia. Koulutoimistoon tuli yhteydenottoja koulukyydin järjestämiseksi koululaisille. Hirvenmetsästyksen alettua susia oli metsästäjien mukaan niin paljon, että koiran kanssa metsästäminen oli vaikeaa.

Tunnelma tutkimusalueellani oli tuolloin hyvin suojelukriittinen. Alueella asuvat pitivät epäoikeudenmukaisena sitä, että susien aiheuttamat ongelmat keskittyivät heidän arkeensa, suojelun puolestapuhujien asuessa muualla. Viranomaiset korostivat olevansa sidottuja EU:n luontodirektiivin tiukkoihin ehtoihin. Noina vuosina salametsästyksestä tuli alueella epävirallinen

keino susikannan säätelemiseksi. Hyvin pieni salametsästäjien joukko osallistui siihen suoraan fyysisellä teolla ja hiljainen enemmistö vaikenemalla.

Vastaavanlaisia havaintoja suden salametsästyksestä oli myös muualta Suomesta sekä muista Pohjoismaista. Salametsästyksen voidaan tulkita olleen eräänlainen virallista petopolitiikkaa täydentävä epävirallinen normijärjestelmä. Vaikka salametsästys olikin ristiriidassa EU-vetoisen petopolitiikan kanssa, saattoi tilanne jonkin aikaa tuntua valtakunnallisen susipolitiikan näkökulmasta siedettävältä. Kiihkein kritiikki susialueilta saatiin näin laantumaan.

**Susipolitiikan käänne**

Edellä esittämäni havainnot ja tulkinnat kuvaavat susipoliittista tilannetta 2000-luvun ensimmäisellä vuosituhannella. 2010-luvun aikana susiin suhtautumisessa tapahtui merkittäviä muutoksia niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin. Heti vuosikymmenen alkuvuosina suden oikeudettoman metsästyksen rangaistuksia kiristettiin säätämällä se törkeäksi metsästysrikokseksi. Samalla myös tutkintamahdollisuudet paranivat, kun poliisi sai valtuudet käyttää pakkokeinoja, muun muassa televalvontaa. Alkuvuodesta 2013 Perhossa paljastunut kolmen suden salakaatotapaus ja sitä seurannut laaja keskustelu murensivat suden salametsästykseen liittyvän vaikenemisen muurin.

Salametsästyskriittisen ilmapiirin voimistuminen näkyi vuonna 2015 hyväksytyssä susikannan hoitosuunnitelmassa. Siinä todetaan, että laittomuuksia tekevä metsästäjäjoukko on romuttanut suunnitemallisen susikannan hoidon. Suunnitelmassa esitetään, että laillinen kannanhoidollinen metsästys voi olla ”toimintamalli puuttua haittaa tuottaviin yksilöihin ja näin ehkäistä laittomia susien tappamisia”. Vuosina 2015–2016 toteutettiinkin kaksivuotinen kannanhoidollinen metsästys. Suomalainen petopolitiikka on ollut täynnä paradokseja ja yllättäviä seurauksia, joten pidin tuolloin itsekin järkevänä kokeilla, voidaanko susia suojella tappamalla niitä laillisesti.

**Vuosien 2015–2016 kannanhoidollisen metsästyksen opetukset**

Kaksivuotinen kokeilu toi esiin suden kannanhoidollisen metsästyksen vaikeuksia ja vaativuuden. Tavoitteena oli kohdistaa metsästys erityisesti nuoriin susiin ja säästää lisääntyviä alfayksilöitä. Alfayksilöiden osuus tapettujen susien joukossa oli kuitenkin susikannan elinvoimaisuuden turvaamisen kannalta odottamattoman ja arveluttavan suuri. Suden metsästys on taitoa ja kokemusta vaativa laji. Kannanhoidon tavoitteita tukevaan metsästykseen pitäisi osallistua vain hyvin valikoitu ja rajallinen joukko kokeneita ja taitavia metsästäjiä, jotka ovat saaneet tehtävään myös kunnollisen koulutuksen.

Kannanhoidollinen metsästyskokeilu toi esiin myös sen, että susikannan elinvoimaisena säilyttäminen vaatii suden kokonaispoistuman tarkempaa arviointia. Noina vuosina kuoli kannanhoidollisessa metsästyksessä tapettujen susien lisäksi myös suuri määrä muita susia, mm. poliisin määräyksestä tapettiin ongelmasusia, auton alle jäi susia ja laittomasti tapettiin susia.

Laiton tappaminen on tutkimusten mukaan ollut tällä vuosituhannella yleinen susien kuolinsyy, mikä on vaikeuttanut suunnitelmallista kannanhoitoa. Maa- ja metsätalousministeriön muistioissa kannanhoidollista metsästystä perustellaan sillä, että sallimalla se, valtiovalta osoittaa reagoivansa susien aiheuttamiin ongelmiin, minkä uskotaan vähentävän salametsästystä.

**Havaintoja paikallistasolta**

Palataan tutkimusalueelleni, ja arvioidaan päättelyketjua sieltä saadun kokemuksen perusteella. Alkuvuodesta 2018 tutkimusalueellani toimivan metsästysseuran jäseniä jäi kiinni laittomasta suden

metsästyksestä. Sutta he eivät saaneet ammuttua, mutta kahden kuukauden ehdollisen vankeustuomion he saivat. Päätin päivittää kymmenen vuotta aikaisemmin kokoamani tutkimusaineiston ja selvittää, miten alueella nyt suhtaudutaan susiin ja salametsästykseen. Uuden tutkimukseni keskeinen johtopäätös oli, että suden salametsästys alueella oli vähemmän hyväksyttyä kuin aikaisemmin eikä susista ollut yhtä ja yhteistä käsitystä vaan monta erilaista näkemystä.

Kriittisimmin suden salametsästykseen suhtautuivat kyliin muualta muuttaneet työikäiset sekä nuoremmat. Eivät metsästyksen harrastajatkaan kertoneet suden laitonta tappamista kannattavansa, mutta monet heistä pitivät sen saamaa huomiota ja siihen käytettyjä resursseja liioiteltuna. Kun toisia alueella asuvia ärsytti kaukana susista elävien kaupunkilaisten susien suojeluinto, toisia alueella asuvia harmitti suojelun vastustajien ylläpitämä kuva maaseudun asukkaista susien vihaajina.

Susikannan hoitosuunnitelmissa salametsästyksen ehkäiseminen on annettu erityisesti metsästysseurojen ja poliisin tehtäväksi. Poliisin aktivisuus ja ammattitaito salametsästystapausten tutkinnassa on kymmenen vuoden aikana selvästikin noussut. Monissa metsästysseuroissa esiintyy kuitenkin edelleen suden salametsästyksen vähättelyä. Esimerkiksi tutkimusalueeni metsästysseura ei juuri reagoinut salametsästystapaukseen vaan oikeudettomasta suden metsästyksestä tuomion saaneita valittiin edelleen jatkamaan seuran hallituksessa. Jos suden kannanhoidollinen metsästys toteutuu, sen yhteydessä olisi syytä motivoida seuroja ehkäisemään aktiivisesti salametsästystä alueellaan. Esimerkiksi jos susireviirillä tapetaan susi laittomasti, ei kannanhoidollista metsästyslupaa myönnettäisi alueelle moneen vuoteen.

Susialueen arkipäivästen susiongelmien kannalta hämmästystä herättää, miten vähälle keskustelussa on jäänyt vahinkojen arkinen ennaltaehkäisy. Esimerkiksi uusimmassa susikannan hoitosuunnitelmassa ei ole sanakaan petokyydeistä. Tutkimusalueellani kielteistä suhtautumista petoeläimiin on lisännyt kunnan nihkeys järjestää uhkaavissa tilanteissa koululaisille petokyytejä. Petokyydeistä aiheutuvat lisäkustannukset tulisi maksaa valtion varoista eikä kuntien, sillä susien suojelussa on kyse laajemmista kuin paikallisista tavoitteista. Susipolitiikan muotoiluun pitäisi saada mukaan myös kylätoiminta, sillä valtaosa susialueiden kylissä asuvista on muita kuin karjankasvattajia tai metsästäjiä.

**Johtopäätökset**

Susipolitiikan umpikujasta pois pääseminen edellyttää, että kiistelevät osapuolet hyväksyvät ratkaisujen pohjaksi kaikki tosiasiat, eivätkä painota yksipuolisesti vain omia osatotuuksiaan. On tunnustettava, että sudet vaikeuttavat susialueilla asuvien ja liikkuvien ihmisten elämää niin paljon, että julkisen vallan on asiaan puututtava. On myös tunnustettava, että suden laiton tappaminen on vakava ongelma, joka vaikeuttaa susikannan suunnitelmallista ja kestävää hallintaa. On myös hyväksyttävä, että luotettavimmin susikantaa ja sen elinvoimaisuutta pystytään arvioimaan tieteellisillä menetelmillä ja tutkimusaineistoilla. Kun ongelmia ei vähätellä, on susikannan hoidossa mahdollista tehdä yhdessä samanlaisia rationaalisia ratkaisuja kuin on tehty ilveksen ja karhun kannanhoidossa. Jos Luonnonvarakeskuksen kanta-arviot ja viitearvot osoittavat, että elinvoimainen susikanta ei vaarannu, voidaan susikantaa ongelma-alueilla säädellä huolellisesti valmistellulla kannanhoidollisella metsästyksellä, johon osallistuu pieni, valikoitu ja koulutettu metsästäjäkunta.

*Lähteitä: Pertti Rannikko: Suden salametsästys ja vaikenemisen kulttuuri. Oikeus 1/2020, s. 74–93; Pertti Rannikko: Susien suojelun tragedia. Alue ja Ympäristö 2/2012, s.70–80.*